

TERRA RUBRA

Full informatiu de la Vila de TARROJA - Any 19 - Novembre-desembre de 2010 - Núm. 127

EDITORIAL

El dia 21 del passat octubre, Joan Solà va escriure el seu darrer article al diari Avui.

Filòleg compromès, lingüista reconegut, darrer Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, home valent que plantava cara, quan es tractava de defensar Catalunya.

Pocs dies després ens deixava per sempre, no pas sense recordar-nos, en el seu darrer escrit: *"...estic completament convençut de dues coses: primera, que si una llengua no ens serveix per crear-hi comunicació i bellesa, ¿de què ens serveix?, no té futur; i segona, del lligam inextricable entre poble, individu i llengua: una llengua no pot ser digna i mantenir-se si qui la parla no viu amb dignitat i confiança i si el poble que la té com a patrimoni no és lliure sinó que viu*

Joan Solà al Parlament

subjugat, com nosaltres, durant segles a un Estat que sempre ens ha sigut hostil".

La mort de Joan Solà ha estat una pèrdua molt considerable per al nostre país. Era una persona estimada per tots els que el van conèixer, pels seus alumnes de la Universitat de Barcelona, pels que han treballat i treballarem pel dret de la nostra llengua, ell n'ha estat un referent molt valuós.

En l'acte de comiat, que per desig exprés de la seva família va tenir lloc al paranimf de la Universitat, on es va instal·lar la capella ardent, van manifestar: *"El país et plora avui, Joan, per la teva persona, però ja fa massa temps que plora també i que es desagna, per la nostra llengua.... Els polítics ens han deixat sols, i per això avui som aquí i no a la seu del govern del poble de Catalunya, el poble a qui tu has dedicat la vida. Avui som aquí perquè això és casa teva i tots els que t'hem estat propers, que en som molts, ens hi sentim a casa..."*

Una valentia de gran mesura, per part de la família, que ens hauria de servir a tots de reflexió.

Hem perdut un home a qui ningú, ni res, havia pogut prendre la seva llibertat.

Terra Rubra és molt petita per la teva grandesa, Joan, però valgui la nostra exigüitat per rendir-te el sincer homenatge dels humils. Descansa en pau.

NOTÍCIES

● Dissabte 30 d'octubre, els parroquians de Tarroja, El Llor, Sant Guim, Oluges i altres poblacions de la rodalia vàrem ser convidats a la "Primera Professió Religiosa de: Fr. Luis R. Ceren, FR. Álvaro E. Sicán, Fr. Luis A. Castillo, i Fr. Francisco E. Buitrago, al Santuari de Sant Ramon. Aquests novicis han acompanyat el P. Vicente durant uns mesos en les celebracions dominicals a les poblacions abans anomenades. Ara, ells, retornen al seu país d'origen per fer estudis de teologia i formació mercedaria, fins a la seva ordenació sacerdotal.

Comunitat de mercedaris amb els novicis al monestir de Sant Ramon

Alhora, en la mateixa cerimònia, J. César Rivas, Horancio Albarracín i José Edilberto, van prendre l'hàbit mercedari. Aquests futurs pares mercedaris acompanyaran el pare Vicente a les parròquies que tenen assignades durant els propers mesos. Felicitats a tots!

● Diumenge dia 7 de novembre, l'associació de dones "El Lilà" es va desplaçar a Lleida per assistir al teatre de la Llotja i veure l'obra *Trencanous*. Tot un èxit d'as-

Assistents al teatre de la Llotja

sistència, una trentena de persones en grup de Tarroja, El Llor, Sant Guim, van gaudir a cor que vols de l'obra.

● Els productors ecològics tarrogens es van estrenar el mes d'octubre a la fira ecològica d'intercanvi a Barcelona. Els dies 27 i 28 de novembre van exposar els seus productes en la "Fira del l'alimentació i la salut a Lleida". Ha estat un any d'abundosa collita i bona qualitat. La coneixença d'altres productors

Productors ecològics de Tarroja a Barcelona, en una fira d'intercanvi de productes

---

---

i venedors de productes de la terra fa més fàcil i estimula la tasca d'avançar amb pas ferm i sentir-se motivat per investigar i compartir amb altres tarrogencs, l'experiència d'un nou sistema de cultiu, més adequat al terreny segarrenc.

● El professor Charles J. Merrill ha tornat a Barcelona per fer una conferència a la seu de l'Institut d'Estudis Nord Americans, promocionada pel Centre d'Estudis Colombins "Colom of Catalonia: origins of Cristofer Columbus revealed", l'acte va tenir lloc el dia 17 de novembre a 1/4 de vuit del vespre a la sala d'actes de l'IEN.

El professor Charles J. Merrill i el director de l'Institut Nord America

L'assistència satisfactòria a l'acte va mostrar una altra vegada l'interès pel tema. El professor Merrill de manera concisa, clara i comprensible va anar desgranat els punts forts de la teoria Catalana de l'origen d'En Cristòfor Colom i alhora els punts dèbils de la teoria genovesa, va passà per sobre altres teories que també hi tenen cabuda. Una exposició excel·lent avalada pels anys de recerca i estudi dedicats i que va fer publica en el seu llibre "Colom 500 anys enganyats –Per què s'amaga l'origen català del Descobridor d'Amèrica". L'acte fou seguit d'un debat força interessant, que acabà amb petites tertúlies, en la mateixa sala, mentre

el professor Merrill signava els llibres que alguns assistents li anaven presentant.

● El dia 3 de novembre, al Palau Episcopal de Solsona, es va convocar una roda de premsa, en la qual es va fer públic el nomenament del nou bisbe de la nostra diòcesi, Mons. Xavier Novell i Gomà. La seva ordenació episcopal i la presa de possessió del nou bisbe tindrà lloc el dia 12 de desembre a la catedral de Solsona. Benvingut!

A Mons. Jaume Traserra, fins ara el nostre bisbe, acceptada la seva renúncia després d'estar nou anys a la diòcesi de Solsona, agraïm la seva tasca i li desitgem molts anys de vida per poder gaudir d'aquest descans prou merescut.

● Diumenge dia 20 de novembre, les dones que formen part de l'associació de dones "El Lilà" es van reunir a la sala de la vila per intercanviar idees i comentar punts a millorar en l'associació, durant l'any, al mateix temps que gaudien d'un berenar d'associació.

● Eleccions al Parlament de catalunya -28 de novembre de 2010-

President: Ramon Castella Manzanares
Vocals: Susana González Delgado i Carmen Razquin Carulla
Nombre electors sensats: 141
Nombre votants: 96
Nombre vots en blanc: 7
Nombre vots nuls: 0

Convergència i Unió	39
Partit dels Socialistes de Catalunya	5
Iniciativa per Catalunya:- EUIA	7
Solidaritat Catalana per la Independència	3
Escons en blanc, Ciutadans en blanc	2
Partit Popular	6
PACMA (Partit Antitaurí Contra el Maltractament Animal)	2
Des de Baix	3
Reagrupament Independentista	3
Els Verds	1
Pirates de Catalunya	1
Ciutadans	1
Esquerra Republicana de Catalunya	15
Partit dels Humanistes	1

FELICITACIONS D'ANIVERSARI

Terra Rubra vol felicitar a tots els padrins de Tarroja que han complert anys durant el 2010, i desitjar-los anys de vida per acompanyar-nos:

Armand Verdés de cal Cirera, 100 anys; Laieta Linares de cal Pont, 100 anys; Angela Torra, tieta de cal Bord, 99 anys; Juanita Ortiz de ca la Juanita, 95 anys; i Ramona Cama de cal Camps, 92 anys

DEFUNCIONS

- M. Teresa Verdés Gabriel, morí a Barcelona el dia 29 d'octubre a l'edat de 49 anys.

A causa de l'accident que sofrí en plena joventut havia quedat amb moltes limitacions, gens fàcils d'assumir, amb cadira de rodes. Però ella, lluny d'enfonsar-se, va cercar els estímuls vitals que més necessitava. Amb els anys havia viscut moments de tota mena, però era admirable la seva fortalesa i fins i tot el seu bon humor enmig de la seva situació. Enlloc de repartir maldecaps i sofrances, ella donava coratge i era tant o més activa que els qui tenien tota la mobilitat. Per tan dolguda pèrdua, donem el nostre més sentit condol als seus familiars.

Alhora, la família ens encomana que des de la revista Terra Rubra, donem les gràcies a la gran quantitat de persones que els van acompanyar el dia del sepeli. Les mostres d'estima vers la Teresa i la seva família han fet menys dura la seva desaparició.

En nom del seu espòs, els dos fills, els pares i germans. Gràcies a tothom!

- Magdalena Armengol i Tacher, filla de Tarroja (cal Balada) morí el dia 29 de novembre a l'edat de 85 anys. El nostre més sentit condol a la seva família.

- Josep Ma Llorens i Josa, (cal Aleix) morí el dia 6 de desembre als 61 anys d'edat. Compartim el sentiment de pèrdua amb la seva mare, la seva esposa, fills, germà i demés familiars.

10È SIMPOSI "LA DESCOBERTA CATALANA D'AMÈRICA"

Arenys de Munt -19 i 20 de novembre

Van fer l'obertura del Simposi, l'Albert Codinas, president de l'Institut Nova Història, i Carles Móra, batlle d'Arenys de Munt i altres personalitats polítiques.

Parlament a càrrec d'Assumpta Montellà. Estrena de l'obra musical per a piano: Germanor, d'en Juanjo Albinyana. Presentació del documental d'En Dani de la Orden i d'En David Grau: Colom, Príncep de Catalunya” ; Documental: The Lost Voyage (fragment) d'Anne Thomson.

Van ser presentades trenta-una ponències, totes relacionades amb la Descoberta Catalana d'Amèrica, prou interessants, perquè els assistents mantinguéssim l'atenció durant tota la jornada.

Estava també programat entregar el 1r Guardó Nova Història (2009) a la Teresa Baqué, ja que l'any passat no el va poder recollir.

Es va fer lliurament del 2n Guardó Nova Història a la revista Terra Rubra, de Tarroja, a la Segarra; pels seus 19 anys i 126 números de servei a la informació. Però, sobretot, per la seva tasca de difusió, número rere número, de la nostra història i de la nostra relació amb tot allò que afecta la descoberta, conquesta i primer poblament americà.

Per haver estat, mercès a l'impuls de la Fina Carulla, Dionís Prat, Narcís Saladrigas i Mercè Torra, un dels pocs fars que ha sobreviscut al llarg naufragi de la recerca

històrica a Catalunya, en l'àmbit exacte de la catalanitat d'En Colom i de la gesta descobridora.

(Arenys de Munt, 20 de novembre del 2010)

El guardó va ser recollit per Josefina Carulla i Porta.

Ben a part de la il·lusió i el goig de rebre aquest guardó, és una satisfacció que ens estimula a seguir en la tasca històrica de la descoberta, la nostra pròpia història local i, per damunt de tot, ensementar la cultura del nostre país i la nostra llengua.

Gràcies a tots els que des d'un bon principi han col·laborat d'alguna manera en la realització de la revista i han estat un graó imprescindible per arribar fins on som.

Full informatiu de la Vila de Tarroja

Consell de Redacció: *Josefina Carulla, Narcís Saladrigues i Mercè Torra.*

Col·laboradors: *Jeroni Artigas, Josep M. Llobet, Ramon Castellà, Jaume Secanell, Alba Vallés, Núria Verdés i Ramon M. Verdés.*

Correcció: *Servei Comarcal de Català del Consell Comarcal de la Segarra*

<http://www.terrarubra.net>

c/e: revista@terrarubra.net

Els articles publicats reflecteixen únicament l'opinió de qui els signa.

Núm. de compte de Caixa de Terrassa: 2074 0141 20 3211764105

Edita: «**Comissió d'Estudis Tarrogencs**»
C/ de l'Església, 1 - Tel. / Fax 973 52 00 65
25211 TARROJA

Muntatge i impressió:

Saladrigues, S.L. - Ctra. de Preixana, s/n - 25250 BELLPUIG

Dip. Legal: L-2107 - 1990

Generalitat de Catalunya

Consell Comarcal de la Segarra

INSTITUT D'ESTUDIS ILERDENCS
Fundació Pública de la Diputació de Lleida

Ajuntament de Tarroja

FINS A SEMPRE TERESA

La Teresa Verdés i Gabriel de 49 anys ens va deixar el dia 29 d'octubre. En el seu recordatori, només aquestes paraules: “Una de les dones més valentes que hem conegut i estimat. El teu espòs, fills, pares, germans, família i amics estem aquí junts per dir-te: fins sempre. Un petó”

El mes d'agost va voler fer una curta visita a Tarroja, prou sabia que era la darrera vegada..., no obstant això, va fer l'esforç de venir a acomiadar-se del lloc que la va veure néixer i que estimava profundament.

Podríem fer esment dels molts valors que la Teresa ens ha aportat, durant aquests 27 anys de la seva disminució, però, el silenci i les paraules que la Lourdes Castellana pronuncià, en el seu sepeli, en nom de tots els amics i jovent que durant aquests anys l'han acompanyat, són prou explícites:

“Quan l'altre dia la Cecília et va dir que éreu amigues des de feia més de trenta anys i tu vas comentar que mai us havíeu enfadat, vaig pensar; I com vols que algú s'enfadi amb tu, Teresa? No és cap mèrit no enfadar-se amb tu. Com tu dius “és una pèrdua d'energia”, “no val la pena”, i així ho transmetes a tothom que tens al costat. Realment estar amb tu és sinònim de tranquil·litat i de bon rotllo

Teresa Verdés, el mes d'agost en la seva visita a Tarroja, l'acompanya la Lourdes

No conec ningú que sigui més generós que tu: n'has passat de tots colors, però quan algu t'explica les seves penes i les seves angoixes, l'escoltes i sents el que ell sent. I després un pensa: com pot fer-ho?, com em pot consolar si els meus problemes són ridículs comparats amb els seus? Com pot patir pels altres si la seva vida està pendent d'un fil? Això és un do o una qualitat apresada?

Lluitadora fins al final. Qui no ha envejat aquesta força teva? I ho fas com si fos allò que tothom fa en la seva rutina diària, i amb un somriure als llavis i la dolçor al cor, com aquell qui no fa res, com si no et costés cap esforç. I ets capaç de capgirar una situació dramàtica amb una dosi d'ironia i d'humor inesgotable.

Però alguna cosa se'ns ha enganxat de tu, Teresa, alguna cosa, espero, haurem après. Potser a estimar una mica amb la intensitat que tu ho fas, potser a donar valor a les coses que en tenen, potser aprendre a valorar la nostra vida i la de la gent que estimem. Perquè si amb una cosa has tingut sort, en aquesta vida, és en això: la gent que més t'has estimat i t'ha estimat, la família que tu has creat: el Fasino, el Joan i l'Albert, els qui t'han donat més força per continuar.

I avui estem tots aquí: aquells qui veies cada dia i aquells amb qui pensaves i no veies sovint, però que tenies al cor. Ens tens a tots i tots et tenim a tu per sempre, recordant-te i aprenent i transmetent una mica cada dia tot el que ens has ensenyat.

Avui plogui, nevi o hi hagi boira, nosaltres veiem aquest dia assolellat, com si el veïssim amb els teus ulls.

*Que la pena no ens deixi no recordar-te,
que la pena no ens esborri el teu nom.
Som una mica més feliços per haver-te conegut.
Som una mica més persones pel que hem après de tu.
Que el dolor no ens faci oblidar el teu rostre,
que el dolor no ens esborri la teva petjada.
Deixem que la teva dolçor ens curi les ferides.
Deixem que el teu somriure ens eixugui les llàgrimes.
T'estimem”*

L'EXPOLIACIÓ DE LA BIBLIOTECA COLOMBINA

“No desea que sus servicios i de quanto su padre le dexo quede otra memoria ni mayorazgo sino su libreria”

(Memorial de Ferran Colom a l'Emperador Carles V)

A la sessió del Congrés de Diputats a les Corts Espanyoles corresponent al dissabte 23 de maig de 1885, el diputat Víctor Balaguer i Cirera va dirigir-se al president del Consell de Ministres i al ministre de Foment, respecte a una notícia publicada en un diari parisenc, *Revue Critique*. Sota la signatura H.H. (relativa a l'insigne americanista Henry Harrisse) es notificava l'arribada a aquella capital, procedent d'Espanya, d'una caixa de tapissos, així com també de vint còdexs importantíssims pertanyents a la Biblioteca Colombina de Sevilla.¹ Balaguer pregava el Govern que esbrinés si havien estat sostrets de la dita biblioteca, i si s'havia així comès un greu delictes que indignaria tots els amants de les glòries de la Pàtria.

En absència dels al·ludits, va contestar el ministre de Gràcia i Justícia, Francisco Silvela i de la Vielleuze, i va dir que esperava que l'esmentada notícia no fos més que una fal·làcia pròpia de la premsa estrangera. Això no obstant, es farien les investigacions oportunes per aclarir els fets. Si fos certa, deia, es procuraria obtenir el rescat dels documents producte d'una possible sostracció fraudulenta, i es procediria a castigar els culpables. La mateixa denúncia fou presentada pel senador Antonio Maria Fabié. La polèmica abastava nivells no sols nacionals, sinó també europeus.

El senyal d'alerta fou enviat a través de la premsa per aquell notable advocat i investigador colomí que fou Harrisse, resident aleshores a París. Home molt connectat en les altes esferes

de la política i cultura, pogué conèixer i doldre's de com s'estava traficant impunement amb aquell tresor llegat per l'insigne fill de l'Almirall.

Harrisse fou un excel·lent bibliòfil que havia visitat anteriorment la Biblioteca, i en coneixia prou bé tots els seus manuscrits i documents.² Per tant, en veure'l a París, fou capaç d'identificar-los, malgrat (com diu ell mateix) haver estat rascats i rentats els seus segells, arrencats i trencats els seus fulls i esborrades les indicacions que Ferran Colom hi posà en adquirir-los o registrar-los als seus quaderns.³ Inclouen també els noms i la descripció de tots els lots, junt amb el preu taxat per a la compra de cadascun.

Un suposat frau de patrimoni públic, i la negligència dels seus responsables, estava en entredit. La resposta no es féu esperar, ja que el 27 de maig del mateix any, en un comunicat inserit al *Diario de Sevilla* es reproduïa una carta enviada pel bibliotecari encarregat del llegat dins el Capítol de la Catedral, Servando Arbolí i Farando, dirigida al senador Antonio Maria Fabié. Es queixa de les seves acusacions i les del diputat Balaguer quant a la negligència en la cura del dit patrimoni. Negà tenaçment que els manuscrits haguessin estat mai a l'esmentada biblioteca. I afegí que els que afirmaven això

---

deurien ser enemics explotadors dels seus còdex, i també del Capítol i la seva Església.

Un diari madrileny volgué intervenir en la polèmica amb la defensa del Capítol de la Catedral de Sevilla. Indicà que la Biblioteca no era propietat de l'Estat, com pretenia el senador Fabié, sinó propietat privada.⁴ Per tant, no podia fer-lo responsable de les sostraccions, ni de la negligència de què hauria estat objecte. I llevat del seu representant més immediat, el Sr. Arbolí, que ja havia declarat que els manuscrits no estigueren mai a la biblioteca (testimoni recolzat, fins i tot, per Marcelino Menéndez Pelayo), l'assumpte no semblava que es pogués resoldre per la via judicial.

Biblioteca Colombina

Davant d'aquestes declaracions que, a desgrat de no ser oficials, presentaven tota l'aparença de voler donar per tancat el cas (sobretot de cara l'opinió pública), i havent ja passat un temps prudencial sense res més respecte a les conclusions fetes amb l'expedient obert sota sospita de sostraccions, el diari *La Andalucía* del 8 de setembre de 1885 inserí en les seves pàgines un nou article enviat expressament per Harriessed de París. En ell, contradeïa les declaracions formulades per Arbolí, en incloure tota una sèrie de proves i testimonis que permetien afirmar que els dits manuscrits havien estat sostrets de la Biblioteca, i no tan sols en temps de FelipII⁵ sinó també recentment.

Aquestes proves podríem resumir-les tan sols en sis manuscrits assenyalats:

1. *Chronique du XV siècle* o *Cronica de Lombardia*. In-folio, en versos italians, consultada per W. Paul Ewald (V. *Neues Archiv der Gesellschaft für altere deutsche Geschichtskunde*, Hannover, 1880, t. VI, pàg. 370). I per M. Pio Rajna el 1880 amb notes que tetimonien l'escrit de mà ferrandina: "Este libro costó 20 bezos en Padua a 15 de Abril de 1521 y el ducado de oro vale 280 bezos"

2. *Livre de Pierre de luxembourg*. In-quart, en francès, anotat per M. Francisque Michel el 1879 (V. *Archives des missions scientifiques*, París, 1880, 3a. Sèrie, t. VI, pàg. 278).

3. *La vida de Jesús-Christ*. En català, anotat per M. Francisque Michel el 1879 (V. *Archives...*, op. Cit., pàg. 275).

4. *La versió italiana de Viatge de Sant Brandan*. Anotat per M. Francisque Michel el 1879, descrivint anotacions manuscrites ferrandines d'haver-lo comprat a Milà pel febrer de 1521 al preu de 20 quatrins (V. *Archives...*, op. cit. t. IV, pàg 270)

5. *Roman de Brut*. Consultat per Pascual Gayanos, qui llegí: "Este libro costó 36 quatrines en Milan el 31 de enero de 1521 y el ducado de oro vale 440 quatrines" (V. *Traducció espanyola de Ticknor*, Madrid, 1851, t.I, pàg. 250) I també anotat al catàleg del bibliotecari Tavares el 1876. A més de ser consultat per Carles Graux (V. *Archives des missions...*, t. V, pàg. 129) i M. Paul Ewald el 1879 (V. *Neues Archiv...*, op.cit.t. VI, pàg. 375).

6. *La Consolació de Boeci*, en català, consultat per Haenel (V. *Biblioteca Colombina*. Z. 153. 18 *Boetius de Consolatione*, Catalaunice s.XV, membr. Fol., -*Catalogus librorum manuscritorum*, col.979). I també per Pio Rajna el 1880.

Testimonis de persones estudioses de l'obra colombina, dignes de crèdit que posaren en evidència les dites sostraccions, a menys que

---

---

els seus responsables poguessin provar que les obres es trobaven encara en els prestatges de la biblioteca.

Després hi hagué un ambient de silenci, fins que el 2 de març de 1886 aparegué una notícia a la premsa local respecte a la recuperació d'un missal de la Biblioteca Colombina a Londres. Es ressaltava la diligència dels seus responsables "a fi d'evitar les sostraccions que havia estat objecte als darrers anys". Això ens sembla un reconeixement de la denúncia feta anteriorment, malgrat la forma anecdòtica que com cortina de fum tractava de difuminar tot aquest procés.

Això no obstant, els manuscrits no foren mai reconeguts com pertanyents a la Biblioteca Colombina, ni recuperats que se sàpiga. Alguns d'ells, prèvia consulta al Cabildo, amb intenció de ser recuperats a canvi dels diners que havia costat rescatar-los (que foren 4000 rals), passaren a la Biblioteca Nacional de París, a les seccions

espanyola, francesa i italiana, on encara es poden consultar actualment.⁶ Són els següents:)

1. L'istoria de Jacob Xabalin, fill del almorat senyor de la Turquia, petit in-folio, 192x272mm., 37f., registrat amb el número 475.

2. In nomini de omini, qui fecit celum et terra a: et beate gloriose semper que virginis incipit Suma de filosofia de Guillem de Conches in vulgari, in folio, 300x220 mm., 89 f., registrat amb el número 473.

3. La relació de la Passió de mort de Jesús-Christ, in quart, 23f., en vers català octosíl·lab, amb dibuixos traçats a la ploma, registrat amb el número 472.

4. El Livre du Tresor de sapience lequel fit et composa venerable docteur et maitre Jehan Jarson (sic) chanciller de Notre Dame de Paris, petit in-quart, 128 f., registrat amb el número 4382.

5. El libro si parla de lo Viado miser San Brandan lo qual fo descosia oltra la part de Spag, in-quart, 37 f., no numrats i 3 f. En blanc, que conserva el manuscrit ferrandí, registrat amb el número 1708-

6. El Roman de Brut, gran in-quart, 109 f., registrat amb el número 1415.

7. El llibre de lo qual feu glorios doctor Boeci..., in folio, 119 f., 22x29 cm., registrat amb el número 474.

Les obres citades molt breument són les quals pogueren ser reconegudes per HARRISSE, però n'hi va haver d'altres que també desaparegueren, tant manuscrites com impreses, com pot deduir-se de restar dels 15.370 exemplars que consta va llegar Ferran Colom a la seva mort (coneguts a través del memorial escrit per l'ajudant Joan Peres, per tal d'informar el seu nebot Lluís Colom, resident a Santo Domingo) els quatre mil aproximadament que pogueren inventariar-se després. Minva notable que fou tapada amb noves adquisicions, abans de ser catalogats. En lloc d'aclarir les absències, servien per confondre el veritable coneixement de les obres llegades per la família Colom.⁷

Nau que tanca per costat est "El patio de los Naranjos" en el qual està ubicada la Biblioteca Colombina

---

A les obres descrites també podríem afegir aquelles de les què mai se sabé llur destí, com serien el Diari de viatges de l'Almirall. Tenim constància que foren consultades pel seu fill, i per Bartomeu Casaus durant el breu temps que la dita Biblioteca romangué sota la tutela dels pares predicadors. O bé la important carta de l'Almirall anunciant la descoberta de les Índies, dirigida a l'escrivà de ració dels Reis Catòlics, Lluís de Santàngel, en català. Consta registrada en el seu Abecedari sense data d'entrada ni cost, per la qual cosa afirmem que seria l'original que Ferran conservaria del seu pare.

També els manuscrits de la *Cosmografia de España* o *Itinerario* ha desaparegut la part històrica de les regions catalanes, malgrat que el memorial de Joan Peres diu que existirem, i el *Registrum ferrandí* fa constar que fou acabada: "Vocabulario en que se contienen los nombres de los lugares y reynos de España, escrita a mano I(ncipit Abades y Abarzales. D(esinit)Zebreos y Zebrilegio. Núm 3342". Obra ordenada alfabèticament que se li prohibí de continuar i publicar(8). I la història de la vida de l'Almirall Colom, suposadament escrita pel seu fill. Mai se n'ha conegut l'original sinó tan sols la versió italiana feta per Antonio de Ulloa, plena d'interpolacions i de falsedats, però possiblement existent alguna vegada escrita pel mateix Almirall, Ferran Colom o Pérez de Oliva. Finalment, les cartes, mapes i estampes que donarien peu a tot un estudi a part, sobretot referent a les estampes i pintures de les quals Ferran Colom era un gran afeccionat; i del seu catàleg o registre original, que també seria motiu de controvèrsia.

Obres tan notòries que estem ben convençuts ens permetrien descobrir tot un seguit d'interrogants sobre els veritables orígens de l'Almirall Colom, a més de poder afirmar el coneixement que pare i fill tenien de la llengua i la cultura catalana. Dades que per Catalunya serien, sens dubte, de vital importància històrica i cultural.⁹

ALBA VALLÈS I FORMOSA

Bibliografia i notes

1. La biblioteca creada pel fill de l'Almirall Colom es digué en un principi Ferrandina, però després es conegué com a Colombina.
2. Henry Harrisse, notable investigador colombí, fou l'autor de: *Notes of Columbus* Biblioteca Americana Vetustísima i Fernando Colón, historiador de su padre. Fou consultor de les principals biblioteques i arxius del món. Membre de la Societat de Bibliòfils Andalusos, gaudia de l'amistat de persones rellevants de l'època.
3. Ferran Colom tenia com a norma indicar, a la guarda final de les obres adquirides, la data, origen i el preu. Quan no porten la dita indicació, es pot deduir que foren heretades o donades.
4. És important ressaltar que el llegat ferrandí fou, en un principi, patrimoni comú, tal com ell ho especificava en el seu testament o en el memorial fet a Carles I sobre el destí de la seva col·lecció: "Común a todo el Reyno". Afegia que qui es quedés la biblioteca obtindria també l'herència o llegat de cent mil maravedís l'any per la seva cura i administració. Aquesta renda li fou concedida per Reial Cèdula lliurada a càrrec de les contribucions de Cuba, Puerto Rico i Santo Domingo. És un fet que no va pensar en privadeses, ni en deixar de complir les normes testamentàries, sinó de conservar la memòria i la voluntat de la dita família: a més de servir d'ajuda i d'estímul a persones interessades en el coneixement.
5. Felip II va ordenar el 21 de setembre de 1577 que li fossin lliurats els manuscrits de les obres de Sant Isidor, per tal que servissin per a una edició que preparava Gómez de Castro, i que va publicar a Madrid el 1599. Es creava així un precedent que permetria sostreure'n i no tornar-ne molt a d'altres. Així, doncs, dels 15.730 inventariats per Joan Peres el 1539, passaren aproximadament quatre mil inventaris per Joan de Loaysa el 1684.
6. L'insigne investigador colombí Caius Parellada, a la seva obra *Colom venç Colombo*, ens facilita una relació d'obres en llengua catalana que existiren a la Biblioteca Colombina.
7. Memorial o carta dirigida a Lluís Colom, tercer Almirall de les Índies, resident a l'illa antillana de Santo Domingo, per anunciar-li l'exemplar mort del seu oncle, esdevinguda a Sevilla el juliol de 1539. Conservada per Argote de Molina: n'existeix una còpia a la Colombina.
8. "Memorial de los libros que D. Hernando Colón miseñor que está en gloria dexo encomençaos de su mano e industria, sin otros que quedaron acabados y estan puestos en la libreria en la sala de teologia..." I afegeix que: "Hay en la libreria un libro escrito a mano, cosido en badana negra y atado el cual es memoria de estas cosas memorables que hemos dicho y de las fees de ellos que se traían como testimònios, el cual es original de adonde se sacaron otros siete libros que agora heremos mencion".
9. *Historiae del S.D. Fernando Colombo*, nelle quali s'ha particolare é vera realtione della vita, é de fatti dell'Almiraglio Cristoforo Colombo, suo padre. Escrita en italià i traduïda després al castellà per Alfonso de Ulloa, criat de Ferran Cortés, amb el títol d'Historia de D. Cristóbal Colón.

ELS MOSSOS

“Qui a més de dona té mossos, ja cal que faci els ulls grossos”

Només és una dita, però possiblement algun fonament deuria tenir.

El mosso era un treballador habitualment llogat per tot l'any per ajudar a les feines del camp, a qui el necessitava.

Per llogar un mosso, els motius podien ser diversos en les nostres contrades. Els grans propietaris no solien posar el treball personal a la terra i conreaven les finques per mitjà de mossos o jornalers. Altres preferien donar la terra a mitges i els la conreava el masover, el qual tenia necessitat de mosso, ja que en temps de feina dura en el camp es necessitaven totes les mans. Per altra banda, també era candidat al lloguer de mosso, aquella família en la qual havia faltat el cap de casa i necessitava un bon mosso per treballar i dirigir les pròpies tasques del camp.

Cada mosso tenia la seva categoria i segons aquesta es feia cotitzar. Així variava el seu cost.

Hi havia mosso d'aixada, era llogat només per cavar, esporgar i fer feines manuals. El mosso de mules era el que s'encarregava d'alimentar, netejar i fer treballar les mules de carreteig o tragí, també feia feines manuals; el mosso major era el que menava el parell de mules grosses de la casa, també feia de cap de colla, entre els altres mossos, era el responsable de la feina i home de confiança de l'amo. Aquesta circumstància només es donava en les cases molt fortes o amb grans hisendes i que es veien necessitats de més d'un mosso.

Els mossos no es llogaven un dia qualsevol de l'any. Qui es feia valdre anava el dia 11 de novembre a Cervera, lloc on es celebrava la fira de Sant Martí. Tot i que sembla que aquesta fira

tenia un radi d'influència molt ampli i alhora una manifestació d'activitat comercial força important, ens limitarem només al tema del nostre interès.

Els mossos que tenien renom, és a dir que es consideraven bons, amb experiència i treballadors, anaven a la fira de Sant Martí per deixar-se veure, donaven voltes per la fira. Així els possibles amospodien parlar-hi i emparaular, per al proper any, si els convenia a les dues parts.

El dia 21 de desembre, Sant Tomàs, a Cervera tornava a ser fira i aquest dia era anomenat entre les poblacions de les rodalies “el dia del mosso”, ja que el noranta per cent dels tractes entre amos i mossos es feia aquest dia.

Mosso de cal Manja, aturada de descans, amb en Josep Carulla

Sempre quedava l'indecís, el que volia el sou més alt o bé el que tenia fama poc convincent, que no havia fet tracte en les dues fires anteriors, per la qual cosa podia aprofitar la darrera oportunitat el dia 27 de desembre en la fira de Sant Joan Evangelista a Guissona. De fet, el mosso que no havia fet tracte o no el feia tampoc aquest dia es quedava per llogar. Era costum llogar els mossos d'any a any, de Sant Esteve a Santa Elena.

Era de cal Valeri, a punt de fer palla

El dia de Nadal el mosso dinava encara a casa de l'amo pel qual havia treballat i havent dinat li pagaven el sou de tot l'any, que en els anys 1950-55, era de 12.000 pessetes als mossos considerats bons, els altres cobraven unes 7.000 pesetes. Als mossos de mules i d'aixada se'ls pagava 8000 pesetes.

Una vegada havien cobrat, agafaven el bagul amb les seves pertinences i el portaven a la casa del nou amo, a partir del dia de Nadal al vespre, aquella era la seva nova casa. No hi havia cap dia de vacances entre el canvi d'amo. En aquell temps, no es podia pensar en dies de lleure, només algun any que no hi havia olives per collir, els mossos podien gaudir d'una setmana.

La majoria dels mossos eren els cabalers de la comarca. A les cases pobres o mitjanes baixes, també l'hereu es llogava per a fer de mosso. Encara que aquells anys no es parlava de crisis, els temps eren, per als pagesos, més crítics que els d'avui.

A Tarroja, de cal Bonatxo dos dels xicots anaven a fer de mosso, el Josep i el Ramon, aquest darrer tenia la fama de ser molt bo. A cal Balada, també els xicots havien anat a fer de mosso. Tenien fama de treballadors, això es deia quan un mosso aguantava molts anys treballant pel mateix amo.

Per contrapartida a Tarroja, hi va haver unes quantes cases que van tenir mosso durant els anys abans esmentats, la gent gran de la vila encara els podem recordar:

Cal Caraig, tenien un mosso reconegut com a molt bo; cal Roca; cal Palouet; cal Mitger del Biosca; cal Manja; cal Munda: un mosso pel forn i un altre per la terra; cal Xelis, un mosso per la trencadora d'ametlles; i també tenia mosso cal Mitger del Xelis.

Les cases que tenien poca terra i només un home per cultivar-la tenien un altre recurs per treure la feina endavant sense llogar jornalers ni mosso. Podia donar-se la circumstància que segons l'època de l'any, la feina, la podien abastar els membres de la pròpia família, però els mesos més durs de treball, els pagesos de dues cases s'ajuntaven i s'ajudaven l'un a l'altre. Així, hi havia famílies que, sobretot en temps de segar i batre, es trobaven totes senceres a l'era. La feina era més agradable i compartida i les berenades es podien allargar en tertúlia, si el temps ho permetia.

Amb força freqüència, en les hisendes petites o mitjanes on l'amo era tan pagès com el mosso, aquest era considerat un membre més de la família i era tractat com a tal. En les cases o hisendes grans, en què hi havia més d'un mosso, el tracte era la majoria de vegades diferent, els mossos menjaven en taules distintes i els àpats també ho eren, segons la consciència, així l'actuació sobre això.

Els mossos dormien a la paller, al costat de l'estable. D'aquesta manera podien atendre i controlar millor els animals, sobretot les èpoques que els animals havien de treballar fort, així, durant la nit, el mosso els donava una menjada de palla i gra, si convenia. Sovint, si passava de l'hora que els animals sabien que els tocava nova menja, rascaven fort amb una pota al terra fins que despertaven el mosso, que reclamava el seu àpat, també.

A les cases de pagès era costum ben habitual que els xicots solters dormissin també a la paller. La cosa canviava quan l'hereu es comprometia en matrimoni, llavors es traslladava a una habitació de la casa (l'habitació dels joves) que passava a ser l'estança de la nova parella.

JOSEFINA CARULLA PORTA

OCELLS AL NOSTRE TERME (XVII)

Cuereta blanca (*Motacilla alba*)

La cuereta blanca és un ocell molt conegut i fàcil de veure, ja que es pot considerar un ocell habitant de les zones urbanes i suburbanes. Es pot trobar fàcilment a dins de pobles i ciutats. Ocell bàsicament terrestre, gairebé sempre es veu caminant pel terra, amb la seva llarga cua movent-se amunt i avall.

Moixó de colors blancs i negres, la cara blanca i la gola negra, junt amb la seva llarga cua són trets que la fan única.

A les cueretes els agrada els ambients oberts i relativament humits, on cerca els insectes i altres invertebrats que constitueixen la base de la seva alimentació. A l'hora de fer el niu, sovint cerca ambients amb presència humana com granges, masos i tota mena d'edificacions.

És gairebé segur que trobareu cueretes blanques caminant pel terra dins dels pobles de la Segarra o, de ben segur, als voltants de les poblacions, als petits horts i camps de conreu que els envolten.

Ànec collverd (*Anas platyrhynchos*)

El collverd és l'ànec més comú de Catalunya i, probablement, del món. Es distribueix per tot l'hemisferi nord i a casa nostra és comú a qualsevol zona humida o amb presència regular d'aigua.

A la Segarra és possible trobar-lo als petits cursos fluvials i, en anys de pluges, pot criar a qualsevol bassa que es formi i que retengui aigua durant prou temps a la primavera.

El mascle i la femella de collverds són totalment diferents en el seu plomatge, fet que sovint pot fer pensar que es tracta de dues espècies diferents. Mentre que els mascles tenen el cap i coll verds (per donar nom a l'espècie) i el cos de tonalitats griseses, les femelles són de tonalitats marronoses, per passar desapercebudes.

Busqueu els cursos d'aigua permanents o els tolls i basses que s'hagin format a la primavera en anys de pluges i de ben segur que els trobareu!

CARLES GRANDE

ELS POLÍTICS D'ABANS I ELS D'ARA...

Mentre estava donant voltes a la tan repetida -pels nostres polítics- qüestió sobre l'encaix de Catalunya dins de l'Estat espanyol, vés per on m'he fixat en un article publicat en una revista d'història que demostra, fefaentment, com la nostra cultura pateix un rebuig, larvat, disimulat, en èpoques democràtiques i desfermat, lliure de lligams hipòcrites, durant els règims absolutistes on, llavors, l'odi, emparat en les armes, es desemmascara, sense contemplacions, perseguint, reprimint, tot allò representatiu del nostre poble i els trets diferencials. El directori del general Miguel Primo de Rivera i Orbaneja (1923-1930) no fou alié a aquestes pràctiques i les seves primeres ordres, a banda de carregar-se la Mancomunitat, tingueren com a principals objectius prohibir l'ús de la llengua i qualsevol manifestació de catalanitat en el sentit més ampli. L'edecte "de obligado cumplimiento" promulgat pel general Losada, el 1924, com a governador civil, n'és una mostra:

"Habiendo llegado a este Gobierno Civil, en forma de que no deja lugar a dudas, que determinados elementos han convertido la sardana La Santa Espina, en himno representativo de odiosas ideas y criminales aspiraciones, escuchando su música con el respeto y reverencia que se tributan a los himnos nacionales, he acordado prohibir que se toque i cante, la mencionada sardana, en la vía pública, salas de espectáculos y sociedades y en las romerías y reuni-

ones campestres, previniendo a los infractores de esta orden que procederé a su castigo con todo rigor ". Una bona mostra.

Em direu que a hores d'ara, afortunadament, això ja no passa. Sí, és ben cert, però convindreu amb mi que, de tant en tant, apareixen signes dels temps antidemocràtics com, per exemple, la desconexió, duta a terme pel Sr. Camps, de les emissions de TV3 en territori de la Comunitat Valenciana. Sembla que ja no hi són, però segueixen, mig tapats, esperant la seva ocasió. Estiguem alerta.

Ara bé, no tot són males notícies per a la nostra cultura, atès que les bones ens vénen de la Catalunya Nord. Us ho explico. Sintonitzant un partit, de la lliga estatal francesa de rugbi, retransmès pel canal 33, em vaig emocionar en veure una quantitat immensa de senyeres que onejaven a l'estadi on es jugava el partit i com els jugadors de l'Usap de Perpinyà demostraven la seva catalanitat, lluint en els equipaments emblemes quadribarrats a dojo.

Els duïen a les espatlles, al pit, als costats, als pantalons a les mitges, tot un espectacle meravellós.

També, ens hem de felicitar per l'acord pres per l'Ajuntament de Perpinyà, que declara la llengua catalana idioma cooficial juntament amb el francès. Tota una declaració d'intencions.

No, amics, no estem morts, estem ben vius. Donem-nos l'enhorabona.

DIONÍS PRAT

ESCRIUEN ELS NOSTRES LECTORS

Francament interessant l'article, que sota el títol " Tornem a l'escola" signa la Josefina Carulla , en el darrer número de "Terra Rubra".

Quan l'acabes de llegir, dos sentiments se t'apoderen, davant qualsevols altres, et dominen la consciència: indignació i ràbia. Malgrat els vuitanta anys transcorreguts, des de llavors, res no justifica que, persones a les que se'ls hi suposa, com a mínim , un xic d'enteniment haguessin tingut l'atreviment de redactar i imposar un contracte laboral amb unes exigències que, a hores d'ara, farien seves els talibans, sense pensar-s'ho dues vegades; i és que la comunió fraternal d'idees entre els poders polític i eclesiàstic de l'època, no solament tenien el poble sotmés a unes condicions de vida miserables, sinó que, per acabar-ho d'adobar, intentaven, per tots els mitjans al seu abast, allunyar-lo d'una Europa que, llavors, després de la primera Guerra Mundial (1914-1918), havia començat a trencar amb els convencionalismes hipòcrites de la societat del segle XIX.

Només així es comprèn el perquè d'actituds i fets, tan despreciables, com l'injust i indigno afusellament d'en Francesc Ferrer i Guàrdia, fundador, a Catalunya, de "L'escola Moderna". Del tancament, i posterior repressió, de les escoles que no combregaven amb la ideologia del general Primo de Rivera i, no cal dir-ho, està en la memòria de tots, el cop mortal de sabre amb que el general Franco va tallar, de soca rel, tota la xarxa educativa amb que la República havia situat Catalunya al capdavant del sistema

pedagògic europeu. Tot va ser vàlid per tal d'evitar que Catalunya i la resta de l'estat entressin a la modernitat.

A Ferrer i Guàrdia no se li perdonà, sobretot, des del punt de vista eclesiàstic, que en la seva escola, laica -que no atea- no s'ensenyés religió i que el pla d'estudis estigués a anys llum de la trista y retrògada ensenyança de l'Espanya d'aquell temps, forçada per l'extrema cobdícia dels poderosos, de bracet amb la intransigència religiosa, a romandre ancorada en el passat, mentre Europa anava avançant en tots els aspectes de la vida.

El contracte d'aquesta mestra de Castilla-La Mancha (1923) ens adverteix de les gran diferències, encara ara existents, entre bona part d'Espanya i la nostra Catalunya. Sí, mal els hi pesi, som diferents i, per tant, volem viure tal com som amb la qual cosa no vull dir que siguem ni millors ni pitjors, senzillament diferents.

Ara, hi ha democràcia. Els manaires no ens vénen imposats sinó elegits però, malgrat això, els atacs a la nostra llengua i cultura i, en definitiva, contra la nostra manera de pensar i entendre la vida, segueixen produint-se, intentant que el què no aconseguen en el Parlament els hi doni el Tribunal Constitucional. Una novella forma de democràcia a l'espanyola, o potser aquí es troba el sentit del "atado y bien atado"? Com digué el rei En Jaume I "vergonya cavallers, vergonya".

ANTONI MOLINÉ

*Als nostres subscriptors,
col·laboradors, a tots els que
teniu i sentiu algun vincle amb
"Terra Rubra", Bon Nadal i
venturós Any Nou!*

Naixement de Crist. Carlo Maratta

CANÇÓ DE NADAL

Sau (Carles Sabater / Pep Sala)

Quan la pluja fa remor de tren,
Quan la gent s'afanya pel carrer,
Quan s'encén un llum,
Sempre es fa més gran la tristesa.

Vaig pintant somriures de paper,
Sospesant el temps entre les mans.
L'aire s'ha enfosquit
I la nova nit passa de pressa.

I l'hivern que ja ha arribat,
Em porta vora el foc
El pensament d'altres temps millors.

I els carrers engalanats
Amb les llums de colors,
Et fan sorgir
Entre els meus records
De Nadal.

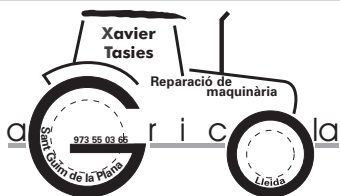
Estirat sobre un jardí de neu
Faig dormir les mans dins de l'abric.
Miro cap al cel,
I et veig tremolar com un estel.

Tirem pedres a tots els fanals,
Caminant amb el pas imprecís,
Volem veure si hi ha,
Darrere el núvol gris,
La nostra estrella.

I l'hivern que ja ha arribat,
Em porta vora el foc
El pensament d'altres temps millors.

I els carrers engalanats
Amb les llums de colors,
Et fan sorgir
Entre els meus records
De Nadal.

Tants desitjos de prosperitat.
La tendresa es fa provisional.
Tan de bo tot això fos real,
I es quedés aquí, molt més enllà
De Nadal.

Tel. 973 53 16 73 - Part. 973 53 16 06 - Av. Mil·lenari, 38 - 25200 CERVERA

*Hostal
Jaumet*
Fundat el 1890
TORÀ

Ctra. Barcelona-Andorra, s/n
Tel./Fax 973 47 30 77
25750 TORÀ (Lleida)

www.hostaljaumet.com
info@hostaljaumet.com